

4614

028

r-34

2010

2
Խ

Ն. ԻԼԻՆՍԿԻ

028

Ի-34

64

ԻՆՉՊԵՍ ՈԳՏՎԵԼ ԳՐԳԻՑ

1930 — ԹԻՖԼԻՍ

148

9898-22

028

1-34

uf

ԻՆՉՊԵՍ ՈԳՏՎԵԼ ԳՐԲԻՑ

I

ԳԻՐՔՆ ԻՆՉՊԵՍ ԿԱՐԴԱԼ

Գիրք կարդալը չի նշանակում տառերով բառեր կապել, իսկ բառերով կարճ կամ յերկար նախադասութիւն: Դա լոկ մեքենայական ընթերցում կլինի: Գիրք կարդալը նշանակում է հասկանալ կարդացածը, գլխավոր միտքը զատել յերկրորդականից, ըմբռնել թե այդ մտքերն ինչ հարաբերութեան մէջ են: Սրանք են ահա գիտակցական ընթերցման խնդիրները: Սակայն այդ եւ քիչ է: Պետք է կարողանալ նաեւ քննադատորեն մոտենալ կարդացածին, ստուգել հեղինակի հիմնական մտքերը և նրանցից դուրս բերել իր սեփական յեղրակացութիւնները: Այս է ահա գիտակցական ընթերցման յերրորդ փուլը—քննադատական ընթերցումը:

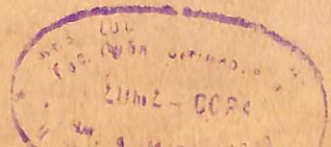
Ամենից առաջ անհրաժեշտ է, ի հարկե, «կարդալ» Բերքեցման սխիւնի- սովորել, այս խոսքի բառացի իմաստով: Թեկ հասարակ մի պահանջ է սա, սակայն զործնականում դա չի կիրառւում: Հաճախ ընթերցողն աղավաղում է բառերը (որինակ՝ փոխանակ «ինդուստրիալիզացիա»-ի կարդում է «իլլուստրիզացիա»), իմաստի շեշտն ուղիղ չի դնում, վորով կամ աղավաղում է բառի իմաստը, կամ այդ բառը դարձնում է դժվար ըմբռնելի: Նա ուշադրութիւն չի դարձնում կետադրութեանը, վորի պատճառով նախադասութեան առանձին մասերը ձուլվում են ի մի և ստացվում է անյերեակայելի խառնաշփոթութիւն: Այսպիսով, ուրեմն, տեխնիկորեն ճիշտ ընթերցումը գիտակցական ընթերցման առաջին և անհրաժեշտ պայմանն է:

Պետք է նկատել, վոր բացի սովորական ուղղադրական նշաններից (կետ, ստորակետ և այլն) գրքերում գործ են ածում վոչ սակաւ նաեւ ուրիշ տալադրական նշաններ, վորոնց նշանակութեան հետ անհրաժեշտ է ծանոթանալ, վորովհետեւ դա շատ կըյուրացնի բնագրի հասկանալը: Փակագծի հարցալա-

1005
2. 22343

178

148

նը (?) նշանակում է տարակուսանք կամ թե կասկած այն խոսքերի ճշմարտության նկատմամբ, վորոնց այդ նշանը վերաբերում է: Փակագծի բացահանական նշանը (!) ցույց է տալիս զարմանք, վրդովմունք, դայրույթ: NB (նոտա բենե—հայերեն նշանակում է «լավ նկատիր») ցույց է տալիս վոր այդ տեղին առանձին ուշադրություն պետք է դարձնել: Փակագծում լատիներեն (Sic) բառը հայերեն նշանակում է «այդպես» կամ «տառադրի այդպես»—վորը նշանակում է, թե ամյալ խոսքերը կամ նախադասությունը վորքան ել մեզ անհեթեթ թվա, իրոք այդպես են տպված և այս դեպքում վոր մի վրիպակ չկա: Չակերտները («»), վորոնց մեջ են գետեղում հաճախ առանձին բառեր կամ խոսքեր, վոր միայն ցույց են տալիս, վոր նրանք ոտարի խոսքեր են, այլև այդ խոսքերին տալիս են հեղնական նշանակություն: Վերջապես, պետք է հիշել, վոր այն խոսքերը, վորոնց հեղինակը առանձին նշանակություն է տալիս, սովորաբար տպվում են ուրիշ, ավելի խոշոր կամ ձեռագիր չրիֆտով (դա կոչվում է կուրսիվ), կամ թե տպվում են նույն չրիֆտով, բայց ավելի նոսր, իրարից հեռու տառերով (ընդմիջումներով):

Վորպես որինակ՝ ահա 1902 թվի սոցիալիստ-հեղափոխականների թուրքիկցի մի հատված, վորի մեջ խոսվում է տեոորի նշանակության մասին և վորի մեջ Վ. Ի. Լենինի ձեռքով արված է մի շարք նկատողություններ:

«Տերորիստական յուրաքանչյուր հարված, խլելով կարծես թե ինքնակալության ուժի մի մասը, ձգում է (!) այն ադատության համար մարտնչողների կողմը: Յեւ յեթե տերորը կատարվի սխառեմարար (!), ակնհայտ է, վոր կշեռքի մեր նօտարը (?), վերջապես, ավելի ծանր կլինի: Սակայն ո՞ւմ հարվածել: Իհարկե մինիստրներին, և վոր ցարին, վորովհետեւ ցարը դործը ծայրահեղության չի հասցնի (?), և հետո դա ավելի հեշտ է (Sic), վորովհետեւ վոր մի մինիստր չի կարող յերկար նստած մնալ վոր պալատում, վոր ամբացում: Պատերազմի դեմ ինքնակալությունն ունի զինվորներ, բայց ի՞նչ բան կարող է փրկել նրան (?) առանձին անհատներին, վորոնք անդադար (!), մեկը մյուսից անհայտ (!), պատրաստվում են հարձակման և հարձակվում են»:

Այստեղ առաջին յերկու բացականչական նշանով Լենինն իր զարմանքն է հայտնում տեոորի տեսության այդ աստիճանի պարզեցման համար, մի տեսություն, վոր բոլորովին հաշվի չի առնում մասսայի գոյությունը և դասակարգային ամբողջ բարդ պայքարը հավասարեցնում է հասարակ թեւուղ և «սխառեմատիկորեն») կշառքարերը մի նօտարից մյուսը փոխադրելու հետ:

Փակագծում ամփոփված հետևյալ յերկու նշանը ցույց է տալիս այն տարակուսանքը, վորը ցույց է տրվում վոր մի հիմք չունեցող մի վկայության նկատմամբ, թե թաղավորը «գործը չի հասցնի ծայրահեղության»: Հետագա հարցական նշանը ընդգծում է այդ նախադասության անորոշությունն ու հակասությունը՝ «ինչ կփրկի նրան առանձին անհատներին»: Այստեղ, ըստ խոսքի համաձայնական կառուցման՝ «նրան» բառը վերաբերում է ինքնակալության, սակայն, ըստ ամբողջ հատվածի մտքի, դա նշանակում է մինիստր, վորի վրա թուրքիկ խորհուրդ է տալիս «անընդհատ» հարձակում կազմակերպել և այլն:

Վորպեսզի ընթերցումը գիտակցական լինի, անհրաժեշտ է հասկանալ. 1) առանձին բառերի և խոսքի միտքը, 2) նախադասությունների ամբողջ միտքն ու 3) բնագրի ամբողջ իմաստը: Յեթե բնագրի մեջ հանդիպում են անհասկանալի բառեր, բնական է, վոր հասկանալի չի լինիլ նաև ամբողջ նախադասություն իմաստը: Այստեղից արդեն անհրաժեշտություն է ծագում տեղեկան-

*) Հեղնական չակերտների գործածման մի որինակ:

քի համար դիմել բառարանի: Ճիշտ է բառարանի մշտական այդպիսի ոգնություն դիմելը խոշոր հափով դանդաղեցնում է աշխատանքի թափը, սակայն դա սկզբում է լինում: Յերբ կարդացողի բառերի պաշարը կմեծանա, նա ստիպված կլինի ավելի սակավ ոգտվել բառարանից, իսկ յեթե աշխատենք հիշել միմիայն բառերի ձևը, առանց ըմբռնելու նրանց իմաստը, այդպիսի ընթերցումից ի հարկե քիչ արդյունք կստացվի:

Ներկայիս ուսուցիչները լեզվով չուկայում կան մի շարք փոքրիկ բառարաններ, ինչպես որինակ «Красная Новь»-ի հրատարակությամբ և Զльчин-ի խմբագրությամբ լույս տեսած «Политический словарь»-ը, «Рабочая газета»-ի հրատարակությամբ «Словарь политических и иностранных слов», Եстинով-ի «Новый орфографический словарь»-ը, Դ-րդ հրատ. և այլն: Իսկ յեթե մենք կամենում ենք ավելի ստույգ և հիմնական տեղեկություն ստանալ, թե ինչ է նշանակում այս կամ այն բառը, պետք է դիմենք Гранат-ի կամ Брокгауз-ի Энциклопедический словарь-ի կամ թե ներկայիս հրատարակվող Большая и Малая советская энциклопедия-ի ոգնության: Հայերեն լեզվով պետք է վերցնել Արամյանի Գաղաղագիրը, կարելի յե ոգտվել Առաքելյանի հանրագիտական բառգրքից:

Բայց դործը մենակ բառերի մեջ չի: Հաճախ բոլոր բառերը հասկանալի յեն, սակայն խոսքի ընդհանուր միտքը, մանավանդ յերբ նա բաղկացած է մի քանի նախադասություններից, ընթերցողի համար մութն է մընում: Այս դեպքում անհրաժեշտ է վերլուծել ամբողջ նախադասությունը, տեսնել թե, վոր բառը վորին է վերաբերում, յերբեմն ոգտակար է լինում բարդ նախադասությունը վեր ածել պարզ նախադասությունների: Մեծ ոգուտ է տալիս այս դեպքում թե՛ համաձայնության ուսումնասիրությունը և թե կետադրման կանոնները: Վերջապես լինում է և այսպես, բոլոր նախադասությունների իմաստն առանձին վերցրած հասկանալի յե, սակայն նրանց միմի կապը մութն է: Մութն է մնում, թե վորն է գլխավորը և վոր յերկրորդական: Մինչդեռ հեղինակի հիմնական մտքի կամ մտքերի հասկանալն է, ապացույցների ըմբռնումն է, վոր կոչվում է գիտակցական ընթերցում:

Սրա վրա մի փոքր մանրամասնորեն կանգ առնենք: Յուրաքանչյուր գրքի կամ հոդվածի մեջ մենք գտնում ենք մի շարք հիմնական մտքեր կամ պնդումներ, վորոնք կոչվում են թեղիսներ:

Սովորաբար հեղինակը չի բավականանում այդ պնդումների սոսկ ձևակերպումով, նա ձգտում է այդ պնդումները հիմնավորել ուրիշ մտքերի, այսպես կոչված ապացույցների ոգնությամբ: Այս ապացույցները մեկնում են թեղիսի մեջ արծարծվող միտքը, որինակներով նրանք պատկերավորում են կամ հիմնավորում թեղիսը, այսինքն հաստատում են թեղիսի և ապացույցների մեջ պատճառական կախումը և այլն: Ընթերցողի համար գլխավոր յեն թեղիսը չի կոչվում ապացույցներից: Վերցնենք, դիցուք, «1848 թ. Ֆրանսիայի և Գերմանիայի հեղափոխություն») պատմության ներածական դասախոսությունից հետևյալ կտորը. «1848 թ. վի հեղափոխությունը համայնվորակա՞ն նշանակություն ունեցող յերևույթ էր: Իտալիայում սկսվելով, նա ծավալվեց Ֆրանսիայում, Գերմանիայում ու Հունգարիայում, խոշոր աղեղեղություն թողնելով բանվորական շարժման վրա: Այդ նույն հեղափոխություն-

*) «Արեմտյան Յեկրոպայի հեղափոխ. շարժումը»: Ակնհետ կոմհամալսարան, № 4, 1929 թ.:

նը զարկ տվեց սլավոն ժողովուրդներին (չեխերի և լեհերի) ազգային ազատագրական շարժման: Սիցիլիայի Հունվարի ապստամբությունը, Ֆրանսիայի Փետրվարյան հեղափոխությունը, Մարտի դեպքերը Գերմանիայում՝ միևնույն շղթայի առանձին ողակներն են, վորը կոչվում է 1848 թվի հեղափոխություն:

Ընդգծած առաջին նախադասությունը քեզիսն է, մյուս յերեքը նրա ապացույցը, վորը մեկնում է, թե ինչու 1848 թվի հեղափոխությունը համայնվորդական յերևույթ էր: Թեղիսը միշտ բնագրի սկզբում չի լինում, նա կարող է լինել և բնագրի մեջտեղում, և նույնիսկ վերջին, հանդես գալով նախորդ դատողություններից իբրև հետևանք, ինչպես դիցուք հետևյալ հատվածի մեջ. «Չինաստանի, Հնդկաստանի, Պարսկաստանի և արևելյան մյուս լեռնների բազմամիլիոն ժողովուրդները դաժանորեն կեղեքվում են անդլիական, ամերիկյան և այլ կապիտալիստների ձեռքով: Թե՛ նրանց և թե՛ մեր թշնամին ընդհանուր է, ուստի նրանք ևս մեր բարեկամներն են»:

Թեղիս գտնելը յերբեմն հեշտ չի լինում: Այստեղ վորոշ վարժություն է պետք: Համենայն դեպս, սկզբներում հաճախ կարիք է զգացվում գիմել վորժառու ընկերոջ անհրաժեշտ: Թեղիսն անջատելուց հետո պետք է վորոշել նրա ապացույցները: Այդ նպատակով չափազանց ոգտակար է այսպիսի հարցեր տալը. Ի՞նչու:

Ի՞նչու և արտահայտվում այդ:

Վո՞րտեղից է յերևում դա:

Այս հարցերին կամ դրանցից մեկին պատասխանող նախադասությունը կլինի ապացույց: Յերբ գործ ունես սեփական գրքիդ հետ, ապա ոգտակար է գիրքը կարդալ մատիտը ձեռքին, ընդդեմով որինակ ուղիղ գծով թեղիսը, իսկ ալիքավոր գծով ապացույցները, համարադրելով վերջիններս գրքի լուսանցքում: Սա այն տեսակետից է հարմար, վոր յեթե յերբեկից կարիք լինի գիմել այդ գրքին, ապա ամբողջը կարդալու կարիք չլինի: Արած նշանները կողմնին նյութը հեշտություն վերլուծել: Սակայն այդպես կարելի չի վարվել սեփական գրքի հետ: Մատենադարանից վերցրած գրքով այլ կերպ պետք է աշխատել, բայց թե ինչ կերպ, այդ մենք կատենք հետևյալ հատվածում, վորով ցույց է տրվում, թե ինչպես պետք է ձևակերպել կարգացածը:

Ընտելանալով ընթերցման այն ձևին, ինչպիսին ցույց տվինք վերևում, ընթերցողը կհասնի շոշափելի հետևանքի, բայց նրա աշխատանքը դեռ ավարտված չի համարվի: Այս շրջանում գտնվող ընթերցողը այն հեղինակի գերին է, վորին ինքն ուսումնասիրում է: Նա հյու կերպով գնում է այնտեղ, ուր նրան հրապուրում է հեղինակի քմահաճ միտքը: Այսպիսի ընթերցումը թեև գիտակցական է, սակայն կրավորական է (պասսիվ է): Իսկական ընթերցումն այդպես չէ (յեթե նա նպատակ չունի «յուրացնել ուրիշի խելքը»): Իսկական ընթերցողը վոչ միայն պետք է հասկանա կարդացածը, այլև կարողանա քննադատել մոտենալ կարդացածին և այնտեղից հանել սեփական յեզրահացություններ:

Այդպիսի ընթերցողը չի թույլ տա, վոր իր մտքերը հոսանքով լողան: Նա միշտ զգաստ կլինի, նա չի բավարարվի նրանով, վոր յերեվան է բերում հեղինակի հիմնական մտքերը կամ գտնում է դրանց ապացույցները: Նա կաշխատի ստուգել նաև հեղինակի պնդումները, թե վորչափով իրավացի չէ նրա պատճառարանությունը և վորչափով է նա հաստատում հեղինակի սյս կամ այն հավաստիացումը և թե առհասարակ

վորքան ստույգ են այդ պատճառարանությունները: Որինակ, յեթե իբրև արդումենտ առաջ է բերվում վորևե քաղվածք (ցիտատ), ընթերցողը պետք է ստուգի, թե վորչափ ճշգրիտ կերպով է առաջ բերվում այդ հատվածը և բացի այդ, չի՞ աղավաղվել, արդյոք, քաղվածքի միտքն այն պատճառով, վոր հեղինակը անջատել է այն ընդհանուր բնագրից, մի բան վոր հաճախ է պատահում:

Այդպիսի ընթերցողը չի թույլ տա, վոր իր մտքերը հոսանքով լողան: հեղինակի յեզրահացություններին, այլ և այն հանգամանքին, թե, արդյո՞ք, հեղինակի յեզրահացությունները բղխում են իրոք նրա նախադրություններից, թե՞ այդ յեզրահացությունները, ինչպես ասում են, բռնադրոսիկ են: Այդ ձևի աշխատելու համար վորոշ պատրաստականություն և մտքի նրբություն է պահանջվում: Վորպեսզի այս խմաստով վորոշ փորձառություն ձեռք բերվի, ոգտակար է իրար հետևից անմիջապես յերկու գիրք կամ հոդված կարդալ, վորոնք նվիրված լինեն միևնույն թեմային, սակայն նույն թեման լուսարանեն հակառակ տեսակետներից: Այս դեպքում ընթերցողը, հակառակ իր կամքի, պետք է ընտրություն կատարի, նա պետք է իր ուղեղը մի քիչ փորփրի. ուղեղ փորփրելն անհրաժեշտ է, վորովհետև ինչպես Լենինն է ասում «անհուսալի ապուշ է նա, ով խոսքերի յե միայն հավատում»: Հարցն անհրաժեշտ է ուսումնասիրել, պահանջվում անպայման տպագրած և ամեն կողմից ստուգման մատչելի ճիշտ փաստաթղթեր: Մանավանդ ըննադատական զգաստություն է պահանջվում այն դեպքում, յերբ գործ ունես այնպիսի գրքի կամ հոդվածի հետ, վորը գրված է ոտար դասակարգի պատկանող անհատի ձեռքով (որինակ, բուրժուա տնտեսագետի կամ հասարակագետի ձեռքով): Կարդալով, որինակ, Ալեք-ի 4-րդ պրակում գետեղված (տես Քաղաքատնտեսության սերիան) Ֆ. Ռոզենբերգի «Աշխատավարձի բուրժուական թեորիաները»—գասախոսությունը՝ աշխատեցեք, այդ թեորիաների եյուլթյան և բովանդակության հետ ծանոթանալուց հետո, ինքներդ գտնել նրանց սխալներն ու հակասությունները և այն, վորից հետո միայն կարդացեք հիշած հեղինակի այդ թեորիաների ըննադատությունը:

ԻՆՉՊԵՍ ԺՈՂՈՎԵԼ ԵՒ ԶԵՎԱԿԵՐՄԵԼ ԿՍՐԴԱՅԱՍ ՆՅՈՒԹԸ:

Ինչպես մենք վերն ասացինք, հիշել այն բոլորը, ինչ վոր կարդում ենք, անհնարին է: Բացի այդ, հիշելու կարիք չկա: Մի՛ շարք ձևեր կան, վորոնց ոգնությունը մենք կարող ենք թղթի վրա պահել գրքերից մեր կարգացածը և մեզ հարկավոր տեղեկությունները: Այդ ձևերի մասին ել պետք է խոսենք այս հոդվածում:

Այն դեպքում, յերբ գիրքը մեզ չի պատկանում թե ինչպես կազմել և նրա մեջ չի կարելի վորևե նշանակում կամ ընդհատում ցանկը. գծում անել, կարելի չէ գիմել նյութի հավաքման հետևյալ ամենապարզ ձևին, վորը պայմանորեն կարող ենք կոչել համառոտ ցանկի կազմում (թեև մեթոդական գրականության մեջ այդ անունը չի հիշվում): Այս ձևի եյուլթյանը հետևյալն է: Մի վորևե գիրք կամ հոդված կարդալիս, յերբ նրա մեջ հանդիպում ենք, մեր կարծիքով, ուշադրության արժանի տեղեր, մենք առանձին տետրի կամ քարտի մեջ, (վորի մասին ներքևում կխոսենք) նշանակում ենք այն եջը, վորտեղ գտնվում է այդ տեղը: Յեվ հենց այդտեղ ել 2-3 խոսքով նշանակում ենք մեզ հետաքրքրած հատվածի եյուլթյունը: Որինակ, կարդալով Լենինի «Իմպերիալիզմն իբրև կապիտալիզմի նորագույն ետապ» գրքի առաջին գլուխը (Պետհրատ 1923

թ.), մենք կարող ենք անել հետևյալ նշանակումները, — «մրցման փոխարկում» (7-դ էջ), «համաձայնեցրած ձեռնարկություններ» (էջ 8), կապիտալիզմի ժամանակակից ետապի հիմնական որենքը (10-դ էջ), հին կապիտալիզմի վերջնական հաջորդումը նորով (էջ 10-դ), մենաշնորհի պատմության հիմնական ետապները (11-դ էջ), մոնոպոլիտաների պայքարի միջոցները «անհնազանդները» դեմ (15-դ էջ), մոնոպոլիտան վորպես «կապիտալիզմի նորագույն փազի» վերջին խոսքը (19) և այլն: Այս ձևի արժանիքը նրա պարզությունն ու արագությունն է: Վորոշ փորձառությունից հետո այսպիսի նկատումները (քաղվածքները) մի փոքր ավելի ժամանակ են խլում, քան թե ընդգծումներն ու գրքի լուսանցքում նշանակելը: սակայն այս ձևն ունի մի ելական թերություն, վոր սահմանափակում է նրա գործածումը, դա այն սերտ կախումն է, վոր գոյություն ունի այս ձևի և կարգավիճակի գրքի միջև: Այդ ձևով կարելի չէ ոգտվել լուկայն դեպքում, յերբ լիովին համոզված ես, թե անհրաժեշտ մոմենտին կգտնես այդ գիրքը, և այն ել այն հրատարակությունը, վոր կարդացել ես առաջին անգամ (վորովհետև ուրիշ հրատարակության մեջ եջերը կարող են իրար չգուղաղկվել): որինակ, յեթե վերցնենք Լենինի վերևում բերված յերկերը XIII հատորից, ապա մեր կալմած ցանկը մեզ համարյա վոր մի ոգուտ չի բերի: Այսպիսի ցանկն առանց նույն գրքի, վորին նա հարմարեցրած է, նույնն է, ինչ ատրճանակն առանց գնդակի — յերկուսն ել չեն կարող գործածել: Այս ձևը հաջորդությամբ կարելի չէ ոգտագործել նաև առաջագործություններ մշակելիս, իսկ մասնավորապես՝ դրավոր ստուգողական աշխատանք կատարելիս: Կարդալով մեզ առաջարկած գրականությունը, մենք ընթերցման ընթացքում առանձին թերթի վրա, վերը հիշած յեղանակով նշանակում ենք այն յերեսները, վորոնք պարունակում են մեր մշակելիք հարցերի հետ անմիջական կապ ունեցող նյութը:

Քաղվածքներ յուստի այն դեպքերում, յերբ լիովին համոզված յիստակներ չեն, թե ձեռքիդ տակ կարող ես ունենալ քեզ անհրաժեշտ գիրքը, ստիպված ես լինում դիմել ուրիշ, ավելի բարդ, ժամանակի մեծ վատնում պահանջող, բայց և անհամեմատ ավելի հուսալի միջոցի — քաղվածքների և ցիտատներին:

Վորպեսզի ավելի շոշափելի կերպով ցույց տրվի, թե ինչ ձևով պետք է կատարել այս, ինչպես և նյութերի հավաքման ու ձևակերպության մյուս աշխատանքը (պլան, թեզիս, կոնսպեկտ), վերլուծենք ներքև բերած Կ. Մարքսի «Վարձու աշխատանք և կապիտալ» հատվածից աշխատավարձի մասին մի կտոր և փորձենք նրա ոգնությունը կատարել վերը հիշած աշխատանքի տեսակները:

4. ՄԱՐԿՍ

Աշխատավարձի վորաշույն.

Հարցեր բանվորներին. «վորքան և ձեր աշխատավարձը», և դուք կատանաք վոր միտեսակ պատասխան: Մեկը կասի.

«Յես իմ բուրժուալից ստանում եմ 1 ուրլի»:

Մյուսը կպատասխանի. «Յես ստանում եմ 2 ուրլի» և այլն: Նայած թե աշխատանքի վոր ճյուղում են աշխատում նրանք, նրանք ձեզ կասեն իրենց տիրույթի ստացվող տաբեր գումարները: Չնայելով պատասխաններին այդ տարբերություններ, մի բան, սակայն, կատ-

կածից դուրս է: Աշխատավարձը դա այն գումարն է, վորը կապիտալիստը վճարում է բանվորին վորոշ բանվորական ժամերի կամ կատարած վորոշ աշխատանքի համար: Կապիտալիստը բանվորական ուժը գնում է մի որով, մի շաբթով, մի ամսով և այլն, և ստիպում է բանվորներին աշխատել մի սահմանված ժամանակ:

Այն դրամով, վորը կապիտալիստը ծախսել է դիցուք բանվորական ուժի համար, նա կարող եր գնել յերկու գրվանքա շաբար: Յերկու ֆունտ շաբարի համար ծախսված 2 ուրլին կազմում է շաբարի գինը: Այն 2 ուրլին, վորը կապիտալիստը վճարում է ծախսած 12-ժամյա բանվորական ուժին՝ կազմում է 12-ժամյա աշխատանքի գինը: Հետևապես բանվորական ուժն ել նույնպիսի ապրանք է, ինչպես և ամեն մի ապրանք, որինակ, շաբար, միայն առաջինը չափվում է ժամերով, իսկ մյուսը — կլոտով:

Բանվորն իր ապրանքը — իր բանվորական ուժը — փոխանակում է կապիտալիստի ապրանքին, այսինքն դրամի հետ: Այս փոխանակումը կատարվում է վորոշ հարաբերությամբ. որինակ, ջուլհակի 12 ժամվա աշխատանքին վճարվում է 2 ո.: Սակայն այս 2 ուրլի կազմում է այն բոլոր ապրանքների գինը, վոր այդ փոքրիկ կարելի չէ գնել: Այսպիսով բանվորն իրոք իր ապրանքը (իր բանվորական ուժը) փոխանակում է այլ ապրանքներով: Այն 2 ուրլին, վորը, բանվորը ստացել է ի փոխարինումն իր բանվորական ուժի, նա գնում է նույնքան միս, հագուստ, փայտ և այլն: Հետևապես այդ 2 ուրլին ցույց է տալիս այն հարաբերությունը, վորով բանվորական ուժը փոխանակվում է ուրիշ ապրանքներին հետ, այսինքն՝ ցույց է տալիս բանվորական ուժի փոխանակման արժեքը: Իսկ դրամի փոխարկված յուրաքանչյուր ապրանքի փոխանակման արժեքը կոչվում է ապրանքի գին, հետևապես աշխատավարձը բանվորական ուժի գին մի այլ անունն է:

Իսկ ի՞նչու չէ բանվորը ծախում իր ապրանքը — իր բանվորական ուժը: Նրա համար, վոր ապրի: Աշխատանքը նա չի համարում նույնիսկ իր կյանքի մասը: Դա մի ապրանք է, վոր նա վիճում է մի յերրորդ անձի: Ուստի նրա գործունեությունը արդյունքը նրա գործունեության նպատակը չի կազմում: Նա իր համար չի արտադրում այն մետաքսը, վոր ինքը հյուսում է, այն վոսկին, վոր ինքն է արտադրում, այն դղյակը, վորն ինքն է կառուցում: Իրեն համար նա արտադրում է աշխատավարձ, իսկ մետաքսը, վոսկին ու դղյակը փոխարկվում է նրա համար վորոշ քանակությամբ ապրուստի միջոցների, մի գուցե բոլոր բանական, պղնձե դրամի, ներքնահարկի մեջ մի սենյակի: Այն բանվորի հագուստը, վորը 12 ժամ հյուսում է, մանում է, փորում է, կառուցում է, և այլն, նրա այս 12-ժամյա գործունեությունը նրա համար կյանք չէ: Նրա կյանքը սկսվում է այն ժամանակ, յերբ նա սեղան է նստում, գնում է պանդոկ, անկողին է պառկում: Նրա 12-ժամյա աշխատանքը նրա համար իմաստ ունի իրեն աշխատավարձ, վորը նրան միջոց է տալիս հաճախել պանդոկ, ճաշել, անկողին պառկել: Յեթե չեղածի վորոշ իր բոժոժն հյուսեր միայն նրա համար, վորպեսզի մինչև իր կյանքի վերջն ապրեր իրեն վորոշ, ապա նա բորովին կնժանվեր վարձու բանվորի:

Այս հոգվածից կարելի չէ անել դիցուք հետևյալ քաղվածքները.

- 1) Աշխատավարձը — դա այն գումարն է, վոր կապիտալիստը վճարում է բանվորներին կամ վորոշ ժամանակի, կամ վորոշ աշխատանքի համար:
- 2) Բանվորական ուժը նույնպիսի ապրանք է, ինչպես և շաբարը, սակայն առաջինը չափվում են ժամերով, իսկ յերկրորդը կլոտով:
- 3) Բանվորն իր ապրանքը — բանվորական ուժը փոխանակում է կապիտալիստի ապրանքին — դրամի հետ:
- 4) Դրամի փոխարկված ամեն մի ապրանքի փոխանակման արժեքը կոչվում է ապրանքի գին: Հետևապես աշխատավարձը բանվորական ուժի գին հատուկ անունն է:
- 5) Բանվորը վճարում է իր ապրանքը — բանվորական ուժը, վոր ապրի:
- 6) Բանվորի գործունեության արդյունքը նրա գործունեության նպատակը չի:

Այժմ հետազոտենք մեր արած քաղվածքների ինչպես պիտի աճել ընույթը և աշխատենք վերլուծել, պատասխանելով մեր քաղվածքներին.

- 1) Ի՞նչ ենք մենք արտադրում և 2) Ի՞նչպես ենք արտադրում:

1) ա) Ինչպես յերևում է բերած որինակներից, մենք ամենից առաջ արտադրում ենք վերլուծելիք հոգվածից հասկացողությունների ստույգ վորոշումները, (որինակ՝ «բանվորական ուժը — ապրանք է», «աշխատավարձը բանվորական ուժի գինն է»):

բ) Այս արտադրում ենք հողվածի ամենակարևոր հիմնական մտքերը («բանվորը վճարում է իր ապրանքը, վոր ապրի»), և վերջապես — յեղրահացութունները:

Ճշտորեն ցույց տալ, թե իրոք ի՞նչը պետք է գրքից քաղել, անհնարին է, վորովհետև այստեղ շատ բան կախված է ընթերցողի նպատակադրումից:

Այլ խոսքով, մի վորևէ գիրք կարդալիս, մենք պետք է ընդհանրապես արտադրենք վոր՞ թե մեզ կարևոր է նշանավոր թվացող տեղերը, այլ մի-միայն այն տեղերը, վորոնք կապ ունեն վորոշ և մեզ հետաքրքրող հարցի հետ:

2) Յերկրորդ հարցն այն է, թե ինչպես պետք է քաղվածք կատարել: Ինչպես յերևում է վերը բերած քաղվածքների հետադոտումից, նրանց մի մասը (1—4) արտադրված է բառացի: Իսկ հողվածի այն տեղերն են, ուր տրվում են դադափարների վորոշումը: Ուրիշ դեպքերում կատարված են վորոշ փոփոխություններ, գլխավորապես, նյութը կրճատելիս (որինակ 5—ը), ուր մի քանի նախադասություն կարելի չի ի մի ձուլել, հնարավոր է բառերը տեղափոխել և այլն: Յեւ վերջապես, յեթե արտադրելիք նախադասություններն սկսվում են դերանուններով կամ շաղկապով, վորոնք նրանց բաղադրում են ուրիշ նախադասությունների հետ, ապա այս վերջինները ևս (այսինքն, շաղկապները) բաց են թողնվում, իսկ դերանունների փոխարեն գրվում է այն բառը, վորին փոխարինում են այդ դերանունները: Որինակ, վերջին (6—ը) քաղվածքի մեջ մենք «նրա» դերանունը փոխարինում ենք «բանվորի» գոյականով:

Յիտաւ: Յիտաւը դա նույն քաղվածքն է, միմիայն սովորաբար նա տառացի տալիս է քնադրի խոսքերը, վորն այդ պատճառով սովորաբար գրվում է չակերտների մեջ: Յեթե ցիտաւը յերկար է, ապա թուլատրվում է նաև միջից բաց թողնել յերկրորդական խոսքերն ու նախադասությունները, բայց լոկ այն դեպքում, յեթե դրանից չի փոխվում ցիտաւի իմաստը: Համենայն դեպս այսպիսի բաց թողումը պետք է նշանակվի քաղմակետով: Յեթե արտադրվելիք ցիտաւի մեջ հանդիպում են այնպիսի դերանուններ, վորոնց նշանակությունը չի հասկացվում առանց նախընթաց նախադասության, մենք պետք է փակագծերի մեջ ամփոփենք համապատասխան պարզաբանող բառը: Այս դեպքում ցիտաւի մոտ սովորաբար ճշտորեն ցույց է տրվում հեղինակի ազգը, գրքի անունը, հրատարակության տարին և եջը:

ՆՅՈՒԹԸ ԶԵՒԱԿԵՐՊԵԼՈՒ ՅԵՎ ԺՈՂՈՎԵԼՈՒ ՅԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ:

Քաղվածքը—այն հում նյութն է, վորը պահպանում է մեզ համար՝ կարդացած գրքի առանձին և իրար հետ կապ չունեցող մտքերը: Շատ դեպքերում գրելու այս ձևը չի բավարարում: Հաճախ մեզ համար անհրաժեշտ է լինում կարծես թե չոչափել կարդացած գրքի ամբողջ կմաղքը, ի նկատի առնել թե ինչ փոխհարաբերություն մեջ են գրքի առանձին նախադասությունները, անջատել ու պարզորոշ ձևակերպել թե՛ այդ նախադասությունները և թե՛ վերջիններս հաստատող ապացույցները և վերջապես սեղմորեն տալ հեղինակի մտքերի հաջորդական ընթացքը:

Այս պահանջներին գոհացում են տալիս գրավոր նյութի ձևակերպության ավելի բարդ տեսակները—պլանը, թեզիսները և կոնսպեկտը:

Պլան: Պլանը լինում է հասարակ և բարդ: Հասարակի տակ մենք հասկանում ենք գլխավոր մտքերի այն քվարկումը, վորանց մասին խոսվում է հողվածի մեջ և այն ել այն կարգով, ինչ կարգով վոր նրանք արծարծվում են հողվածի մեջ:

Պլանը կարելի չէ կազմել 3 յեղանակով. 1) վերնագրների, 2) հարցական և 3) միտքը պնդող նախադասությունների ձևով:

Իրրև որինակ, ահա վերը բերած հողվածի պլան կազմելու ձևը:

1. Վերնագրերի ձևով:

- ա) Բանվորական ուժը իբրև ապրանք:
- բ) Բանվորական ուժն ու աշխատավարձը:
- գ) Բանվորական ուժի վաճառումը:
- դ) Բանվորի վերաբերմունքը դեպի իր աշխատանքը:

2. Հարցական նախադասությունների ձևով:

- ա) Ի՞նչ է բանվորական ուժը:
- բ) Ի՞նչ է աշխատավարձը բանվորական ուժի նկատմամբ:
- գ) Ինչու՞ չէ բանվորը ծախում իր բանվորական ուժը:
- դ) Նա ի՞նչպես է նայում իր աշխատանքին:

3. Նախադասությունների ձևով:

- ա) Բանվորական ուժը ժամերով չափվող ապրանք է:
- բ) Աշխատավարձը բանվորական ուժի անունն է:
- գ) Բանվորն իր բանվորական ուժը նրա համար է ծախում, վորպեսզի գոյությունը պահպանի:
- դ) Աշխատանքին նա նայում է իբրև վատակի աղբյուրի:

Այս ձևերից յուրաքանչյուրն ունի իր արժանիքն ու թերությունը: Առաջին ձևի արժանիքը ձևակերպման կարծությունն ու սեղմվածությունն է: Մեկին հեշտը 2—ըզն է (միտքը վարժությունից հետո ընթերցողը չուտով ձևը է բերում կարդացած նյութի հարցը իսկույն դանելու ունակությամբ), սակայն յերկուսն ել ունեն մի խոշոր պակասություն: Տվյալ կտորի հիմնական միտքը բավարար չափով լրիվ չէ և վոչ ել պարզ:

Այդ միտքը լոկ ակնարկվում է, ուստի այս ձևին կարելի չէ գիմել այն դեպքում, յերբ անհրաժեշտ է հիշել վոչ այնքան մտքերի բովանդակությունը, վորքան նրանց հաջորդականությունը: Որինակ, յերբ պատրաստվում եք զեկուցումի, ոգտակար է ձեր մտքերը արծարծել այս 2 ձևից վորևէ մեկով, վորպեսզի զեկուցման ժամանակ բաց չթողնեք վորևէ կետ, կամ թե չխախտի մտքերի արծարծման հաջորդականությունը: Բայց յեթե մենք նպատակ ենք դնում ժողովել ու պահել գրքերից քաղած մեր գիտությունը, ապա վերնագրների կամ հարցերի ձևով կազմած մեր պլանը մեզ քիչ ոգուտ կրերի: Յեւ իրոք ի՞նչ ոգուտ կտա ինձ այս վերնագիրը՝ «Բանվորական ուժն ու աշխատավարձը» կամ թե՛ այս հարցն՝ «Ի՞նչ հարաբերություն ունի աշխատավարձը բանվորական ուժի հետ», յերբ յես արդեն մոռացել եմ նույնիսկ, թե ի՞նչի մեջ է կայանում այդ հարաբերությունը: Ուստի գերադասելի չէ պնդող (утвердительно) նախադասություններով պլան կազմելու 3—ը ձևը, վորովհետև այսպիսի նախադասությունների մեջ է ամփոփված լինում սովորաբար տվյալ հատվածի բովանդակությունը, նրա հիմնական միտքը:

Պլան-կոնսպեկտը վոչ այլ ինչ է, յեթե վոչ վերը բերած պլանի ձևերից մեկի միացումը այն քաղվածքների հետ, վորոնցից ամեն մեկը վերաբերում է պլանի տվյալ կետին. որինակ.

1. Բանվորական ուժը վորպես ապրանք

կամ

Ինչ է բանվորական ուժը:

2. Բանվորական ուժն ու աշխատավարձը

կամ

Ինչ է ներկայացնում աշխատավարձը բանվորական ուժի նկատմամբ:

կային:

Պլանի այս ձևը հարմար է այն տեսակետից, վոր նրա շնորհիվ զուգահեռաբար կատարվում է նյութի հավաքումն (քաղվածքներ) ու կարգավորումը, սակայն այս ձևը մի փոքր ծանր է, և շատ դեպքերում կարելի չի փոխարինել բարդ պլանով:

Բարդ պլան: Պարզից բարդ պլանը տարբերվում է նրանով, վոր բացի հիմնական մտքերից նրա մեջ մուծվում են նաև յերկրորդական կետերը (պարզաբանող մտքերը, ապացույցներ, տեղեկատու նյութեր և այլն), վորոնք իր հերթին կարող են բաժանվել նաև ավելի մանր մասերի: Այսպես, որինակ, վերը բերած պլանի առաջին կետերը, մենք կարող ենք դրել, մոտավորապես, այս ձևով.

1. Բանվորական ուժը ապրանք է:

ա) Կապիտալիստը բանվորական ուժը գնում է վորոշ ժամանակով:

բ) Բանվորական ուժի տարբերությունը իբրև ապրանք՝ ապրանքի մյուս տեսակներից:

2. Բանվորական ուժն ու աշխատավարձը:

ա) Բանվորական ուժի փոխանակումը դրամի:

բ) Այս դրամով ուրիշ ապրանքների գնումը:

գ) Աշխատավարձն, իբրև բանվորական ուժի գին և այլն:

Բարդ պլանը դերադասելի չէ այն տեսակետից, վոր 1) նա պարզորեն ցույց է տալիս մասերի փոխհարաբերությունը. բարդ պլանին մի անգամ նայելով արդեն, մենք կարող ենք իսկույն վորոշել, վորն է գլխավորը և վորն է գլխավոր մտքի մասը կազմող յերկրորդական միտքը և այլն, 2) նա տալիս է կարգացած հոգվածի ավելի ճիշտ և մանրամասն բովանդակությունը, քան թե պարզ պլանը, սակայն նրա կազմելը պահանջում է մեծ փորձառություն և ժամանակի ավելի մեծ վատնում:

Պլան կազմելու տեխնիկան: Թե բարդ և թե պարզ պլան կազմելու արվեստը (տեխնիկան) հետևյալն է. կարդալով հոգվածը կամ դրքի մի վորևէ գլուխ, մենք այն բաժանում ենք այնքան մասերի, վորքան անկախ մտքեր է նա պարունակում: Հետո, առաջարկելով «ինչի մասին է խոսվում տվյալ հատվածում» հարցը, վերը ցույց տված 3 ձևերից մեկի ոգնությունով ձևակերպում ենք այդ մտքերի ընդհանուր բովանդակությունը: Սա կլինի հասարակ պլան: Իսկ յեթե մենք պլանի գլխավոր կետերը ստորաբաժանում ենք ավելի մանր յենթակետերի, ապա ստացվում է բարդ պլան:

Բանվորական ուժը նույնպիսի մի ապրանք է, ինչպես շաքարը. միայն առաջինը հափվում է ժամերով, իսկ յերկրորդը քաղով:

Բանվորն իր ապրանքը՝ բանվորական ուժը փոխում է կապիտալիստի ապրանքի՝ փողի հետ:

Յուրաքանչյուր ապրանքի փոխանակային արժեքը, արտահայտված դրամով, կոչվում է ապրանքի գին. հետևաբար աշխատավարձը բանվորական ուժի գնի լոկ առանձին անունն է:

կային:

Պլանի գլխավոր կետերը ընդունված է նշանակել հոմեյական թվերով (1, II...), մանրերը—արաբական (1, 2, 3...), ավելի մանր կետերը—տառերով (ա, բ, գ...):

Թեզիսներ: Թեզիսները միշտ լինում են պնդող կամ բացասող նախադասությունների ձևով (այսինքն ունենում են թե յենթակա և թե ստորոգյալ), սակայն սրանից ամենևին չի հետևում, թե ամեն նախադասություն կարող է թեզիս լինել: Թեզիսի բնորոշ հատկությունները սրանք են.

Ըստ քավանդակության՝ թեզիսի հաստատող նախադասությունների սկզբունքայինությունը (այլ խոսքերով՝ թեզիսով մենք հաստատում կամ բացասում ենք գլխավոր հիմնական մտքերը) և 2) թեզիսի հիմնական մտքերի մեծ կամ փոքր չափով ընդհանրացնող բնույթը: Ձևվի կողմից, թեզիսը պետք է լինի սեղմ, իմաստը չափազանց պարզ, ստույգ և դյուրին ըմբռնելի:

Թեզիսը մերթ լինում է հասարակ, պարզ նախադասության ձևով, յերբ նա տալիս է հիմնական միտքը, առանց վորևէ մեկնումների և ապացույցների, և ընդարձակ կամ ծավալված, յերբ թեզիսն ունենում է փոքր ի շատե քանրամասն պատճառաբանություն (արդումենտացիա): Այս դեպքում թեզիսը բաղկացած է մի քանի նախադասություններից կամ թե մի բարդ նախադասությունից:

Մեզ սված հոգվածը կարող ենք բաժանել հետևյալ 3 հասարակ թեզիսի.

1) Բանվորական ուժը ապրանք է:

2) Բանվորը և տիրված է ծախել իր ապրանքը—իր բանվորական ուժը:

3) Բանվորն անբաժան կապերով կախված է վոշ թե առանձին ձեռնարկատերից, այլ կապիտալիստների ամբողջ դասակարգից:

Ինչպես յերևում է վերի որինակից, հասարակ թեզիսի և պնդող նախադասությունների ձևով կազմած պլանի մեջ՝ ընդհանուր շատ բան կա: Տարբերությունն այն է, վոր թեզիսին մենք ձգտում ենք տալ ավելի ընդհանրացնող բնույթ (համեմատիք պլանի 3-րդ կետն ու 2-րդ թեզիսը) և 2-րդ, պլանի վոշ ամեն կետ կարող է անսլոյման թեզիս լինել (որինակ, պլանի 2-րդ կետը թեզիսների մեջ չկա, վորովհետև այդ 2-րդ կետը ավելի շուտ ինքը թեզիսի յեղրակացումն է, քան թե հիմնական միտքը):

Հեշտությամբ մենք կհամոզվենք այդ բանում, յեթե մենք հոգվածի բովանդակությունը արծարծենք ծավալված կամ ընդարձակ թեզիսով:

1. Բանվորական ուժը նույնպիսի ապրանք է ինչպես և մյուսները, սակայն նա վերջիններից տարբերվում է նրանով, վոր նա չափվում է ժամանակով, ուստի աշխատավարձն էլ (դրամի փոխած) նրա գինն է:

2. Բանվորն ստիպված է ծախել իր ապրանքը—բանվորական ուժը, վորպեսզի դուրսբերի պահանջներ, ուստի աշխատանքը նրա համար արժեք ունի իբրև վատակի աղբյուր:

II

ԻՆՉՊԵՍ ՇԱՎԱԲԵԼ ՅԵԻ ՁԵԻԱԿԵՐՊԵԼ ԿԱՐԴԱՑԱԾ ՆՅՈՒԹԸ

Կ Ո Ն Ս Պ Ե Կ Տ

Հոգվածի հիմնական մտքերի ամեն մի սեղմ ու կապակցական արծարծում, վորը պարունակում է նաև ապացույցներ ու ամեն տեսակի տեղեկատու նյութեր՝ կոչվում է կոնսպեկտ: Կոնսպեկտի մի քանի ձևեր կան: Նրանցից ամենապարզը կոչվում է տեխստուալ (բնագրական) կոնսպեկտ: Ինչպես ցույց է տալիս և անունը, մենք հոգվածի բովանդակությունը տալիս ենք վոշ միայն այն կարգով, ինչ կարգով հեղինակն է արծարծել, այլ

և կարելի՞ւն չափով նաև բնագրի խոսքերով, դուրս նետելով այն բոլորը, ինչ վոր յերկրորդական ե կամ եյական չէ: Դիցուք, մենք բոլորովին դուրս ենք նետում կամ մի քանի խոսքով (հիշելու համար) ձևակերպում ենք այն որինակները, վորոնք պարզում են տվյալ միտքը: Խիստ ընտրութիւն ենք կատարում նաև տեղեկատու (մանավանդ թվական) նյութերի մեջ: Քաղում ենք ամենակարևոր, ինչպես որինակ, ցուցադրական թվերը, յեղրակացութիւններն ու ընդհանրացումները: Հաճախ պարզաբանող այս նյութը կոնսպեկտի մեջ ամփոփում են փակագծերում, այն նպատակով, վոր արտաքուստ արդեն կարելի լինի դատել եյականը յերկրորդականից:

Ահա Մարքսի հոգւածից տեկատուալ կոնսպեկտի մի որինակ.

Աշխատավարձն այն դուժարն է, վորը կապիտալիստը վճարում է բանվորին բանվորական վորոշ ժամերի կամ կատարած վորոշ աշխատանքի համար: Աշխատավարձը նույնպէսն է, ինչպէս է մյուս ապրանքները, ինչպէս դիցուք շաքարը, սակայն առաջինը չափում են ժամերով, մինչ յերկրորդը՝ կշռով: Բանվորն իր ապրանքը — բանվորական ուժը, փոխանակում է կապիտալիստի ապրանքի—դրամի հետ (որինակ 12 ժամ աշխատանքը 2 ուրուով): Բայց վորովհետեւ դրամով են ձեռք բերվում մյուս բոլոր ապրանքները, ապա կարելի չէ ասել, վոր այդ 2 ուրուին ցույց է տալիս բանվորական ուժի փոխանակման արժեքը: Հետևապէս աշխատավարձը բանվորական ուժի մի այլ անունն է:

Տեկատուալ կոնսպեկտը գործադրվում է սովորաբար աշխատանքի սկզբնական շրջանում կամ յերբ գործ ենք ունենում փոքր ծավալով հոգւածի հետ: Այնքի խոշոր յերկի կոնսպեկտը կազմելիս հարմար է ոգտվել կոնսպեկտի մի այլ ձևով, այսպէս կոչված, ազատ կոնսպեկտով, այսինքն՝ հեղինակի մտքերի ազատ ձևակերպումով:

Հաճախ հեղինակն իր հիմնական միտքը միանգամից չի ձևակերպում, այլ ընթերցողին քայլ առ քայլ է մոտեցնում, հետզհետեւ զարգացնելով, ճշտելով և ընդհանրացնելով իր միտքը: Այս ձևը շատ հարմար է, վորովհետեւ նա չափազանց դժուարացնում է գրքում արծարծված մտքերը, բայց հեղինակին այս ճանապարհով հետևելը՝ կոնսպեկտ կազմելիս՝ ուժերի և ժամանակի աննպատակահարմար վատնումն է: Մեզ համար կարևորն այն չէ, թե հեղինակն ինչ ճանապարհով է բերում մեզ այդ մտքին, մեր նպատակը նրա վերջնական յեղրակացութիւնները թղթի վրա արձանագրելն է, կարևոր է, գուցե, նաև այն մտքերը, վորոնց զգնութեամբ նա ապացուցում կամ պարզում է այդ յեղրակացութիւնները: Ուստի հոգւածի պլանի խիստ պահանջումը, այսինքն այն կարգը, վորով հեղինակն արծարծում է իր մտքերը՝ տվյալ դեպքում պարտադիր չէ: Այնքի ևս պարտադիր չէ հեղինակի մտքերը քաղել անպայման իր խոսքերով, թեև այն տեղերը, ուր տրվում են վորոշումներ, ձևակերպում, ընդհանուր յեղրակացումներ, դեբաղասելի չեն արտադրել հնարավոր ճշտութեամբ, վորովհետեւ հաճախ բնագրի փոքր ինչ փոփոխումն անգամ կարող է աղափաղել բնագիրը:

Համեմատելով կոնսպեկտն ընդարձակ թեղիսների հետ, մենք նրանց մեջ նկատում ենք մերձ նմանութիւն: Դա բոլորովին բնական է, վորովհետեւ թե մեկը և թե մյուսը միակերպ, սեղմ ձևով տալիս են թե հիմնական մտքերն և թե նրանց ապացույցները: Տարբերութիւնն այն է միայն, 1) վոր կոնսպեկտում առանձին մտքերի մեջ վոչ միայն ներքին այլ և արտաքին կապ կա և այդ արտաքին կապը յերևում է նրանից, վոր կոնսպեկտն առանձին մտքերը բաժանված չեն հատուկ կետերի, այլ կապվում են իրար հետ բազմատեսակ բաղադրիչ շարկապներով, ինչպէս որինակ՝ «ուստի», «բացի այդ», «հետո», «այսպէս», «ուրեմն» և այլն. 2) կոնսպեկտում սովորաբար մենք գետեղում ենք ավելի լայն ծավալով քան թե թեղիսներում, թե պատճառարանութիւնը և թե տեղեկատու նյութը: Ծանրաբեռնել թեղիսները բացատրական նյութերով ընդհանրապէս խորհուրդ չի տրվում:

Ի լրումն, մի քանի խոսք ևս կոնսպեկտ կազմելու մասին.

1) Հաճախ կոնսպեկտը կազմում են գրքի ընթերցման հետ զուգընթացաբար: Այս արդէն կոնսպեկտ չի լինի, այլ շարադրութիւն, ուր հիմնականի հետ կարող են լինել նաև յերկրորդական մտքեր, վորովհետեւ ընթերցանութեան ընթացքում հաճախ դժվար է լինում վորոշել, վո՞ր միտքն է ավելի եյականը, ուստի կոնսպեկտը պետք է կազմել միմիայն զիրր կարգալուց հետո կամ թե, ծայրահեղ դեպքում, յեթե զիրքը ծավալով մեծ է, մի քանի ինքնուրույն ու ավարտված միտք պարունակող գլուխ կարգալուց հետո: Այս դեպքում զիրքը յերկրորդ անգամ նայելիս՝ մենք հեշտութեամբ կարող ենք դատել և կարելի՞ւն չափով սեղմ ու կապակցորեն արծարծել հեղինակի հիմնական մտքերն անհրաժեշտ ապացույցների, որինակների և այլ տեղեկատու նյութերի հետ միասին: Ճշտորեն ցույց տալ նյութ սեղմելու (համառոտելու) աստիճանն անհնարին է: Ամենից առաջ այստեղ շատ բան կախված է կոնսպեկտ կազմողից: Առաջին շրջանում, յերբ ընթերցողը դեռ չունի անհրաժեշտ չափով սեղմ գրքուս փորձառութիւն, ավելի լավ է ընդարձակ կոնսպեկտ կազմել: Այնքի քիչ յերկուզ կլինի, վոր բնագիրը համառոտելիս, կարող է մտքերի ճշտութիւնը և ուղղութիւնը տուժի: Մյուս կողմից մեծ նշանակութիւն ունի նաև այն գրվածքը, վորից մենք կոնսպեկտ ենք կազմում:

Յեթե այն գրվածքը, վորից մենք կոնսպեկտ ենք կազմում, ըստ բովանդակութեան շատ թանգարժեք է և նրանից մեր հետագա աշխատանքի ընթացքում հաճախ պետք է ոգտվենք, ապա մենք բավականի ընդարձակ կոնսպեկտ ենք կազմում, դուրս գրելով նյութից վոչ միայն հիմնական մտքերը, այլև նրանց արդումենտացիան (պատճառարանութիւնը): Ուրիշ դեպքերում կարելի չէ սահմանափակվել հիմնական մտքերի սեղմ քաղվածքով, միմիայն թուռցիկ հիշելով, իսկ յերբեմն բոլորովին բաց թողնելով հեղինակի բերած ապացույցներն ու որինակները (սա այն դեպքումն է սովորաբար գործադրվում, յերբ այդ որինակները հեշտութեամբ են հիշվում, կամ վորոնք մեզ արդեն ծանոթ են): Յերբեմն մենք կազմում ենք վոչ ամբողջ գրքի կոնսպեկտն, այլ միմիայն նրա այն գլուխների, վորոնք մեզ այս կամ այն պատճառով թվում են ավելի արժեքավոր: Այստեղ կարևոր է հիշել մի հանդամանք. նյութը յուրացնելու ամենակատարյալ ձևը կոնսպեկտն է: Լավ կազմած կոնսպեկտը լիովին կրփոխարինի զիրքը: Բայց միաժամանակ նյութը ձևակերպելու այս յեղանակը պահանջում է ժամանակի և ուժերի ամենամեծ վատնում: Այստեղից հետևում է, վոր պետք է այն գրքի կոնսպեկտը կազմել (համառոտել), վորը չենք կարողանալու միշտ ձեռքի տակ ունենալ, բայց վորը միևնույն ժամանակ միշտ պետք է լինում աշխատանքի ընթացքում: Նպատակադրումն այստեղ ավելի անհրաժեշտ է, քան թե մի այլ տեղ:

Ի լրումն, մի վերջին նկատում ևս. զիրքը կարդալիս կամ ուսումնասիրելիս՝ մեր գլխում կարող են հաճախ ծագել նոր ապացույցներ, վորոնք մի անգամ ևս հաստատում են հեղինակի հիմնական մտքերը կամ, ընդհակառակը, մեր մեջ կարող են ծագել մի շարք կողմնակի մտքեր կամ թե առարկութիւններ և այլն: Այս բոլորը հենց տեղն ու տեղը պետք է արձանագրել (հակառակ դեպքում նրանք կարող են շատ հեշտութեամբ մոռացվել), սակայն այս դեպքում անհրաժեշտ է այդ կողմնակի մտքերն անպայման առանձին գրել (որինակ, ծանոթութեան ձևով կամ ամփոփելով փակագծերի մեջ, զիմացը նշանակել իր անվան սկզբնատուները, կամ թե, վերջապէս, դատել վորեւ պայմանական նշանով), վորպէսզի հետագայում հեղինակի մտքերը չչլիթնել իր սեփականի հետ, այսպէս կարող է ստացվել մեծ շփոթութիւն, ինչպէս որինակ դուք զեկուցում կարդալիս, ոգտվում

ե. ք ձեր կոնսպեկտից և հանկարծ ձեր մտքերը վերագրում եք գրքի հեղինակին, կամ թե, ընդհակառակը, բռնում են ձեր սեփական սխալները:

Ահա սրանք են կարգացած նյութի ժողովելու ու ձևակերպելու ամենահարևոր յեղանակները: Հանուն տեղի տնտեսության, վորպեսզի հողավածը չծանրաբեռնենք, այս բոլոր ձևերը ցույց են տրված միևնույն նյութով: Բայց, իրոք, շատ բան կախված է թե մշակելիք նյութի ձևից և թե մշակման նպատակից: Մեծ մասամբ դատողություն պարունակող հոդվածները (ղեկույցները, ճառերը) հարմար է մշակել թեղիների ձևով, նկարագրական և պատմողական հոդվածները, վորոնք մեծ մասամբ պարունակում են փաստացի նյութ, ավելի լավ է նրանցից կոնսպեկտ կազմել: Բացի այդ, յեթե մեզ անհրաժեշտ է ունենալ այսպես ասած հոդվածի կմաղքը կամ թե հիշել նրա մասերի փոխհարաբերությունը, մենք պլան ենք կազմում: Իսկ յեթե մեզ հարկավոր է այդ մտքերի կապակցական վերարտադրումը, վորն ունենա նաև բավականաչափ մանրամասն պատճառաբանություն, մենք այս դեպքում դիմում ենք կոնսպեկտի: Ավելին ասենք, մենք կարող ենք վոչ միայն տարբեր բովանդակությամբ գրքեր մշակել տարբեր ձևով, այլ և միևնույն գրքի առանձնակի մասերն ևս: Որինակ, թեթև ու մեղ լավ ծանոթ նյութը մենք կարող ենք մշակել պլանի կամ հասարակ թեղիների ձևով (կարևորը հիմնական մտքերի հիշելն է, իսկ ապացույցները մենք ինքներս ել կարող ենք վորոնել): Ընդհակառակը գրքի այն գլուխները, վորոնք տալիս են հարուստ փաստացի տեղեկություններ, մենք նրանցից կոնսպեկտ ենք կազմում: Բնագրի մեջ պատահած սրամիտ և վառ արտահայտությունները կամ թե ձիշտ ձևակերպումները, մենք պետք է դուրս գրենք (քաղված ենք), վորպեսզի հետագայում այդ տեղն ոգտագործենք, իբրև ցիտատ և այլն: Մշակման այս ձևը կոչվում է բանվորական նկատառումներ (рабочая запись) և ներկայացնում է «գրքով աշխատելու» գերագույն ձևը: Այս ձևի մեջ կարելի չէ ամփոփել թե մեր սեփական մտքերը և թե մեր մշակած մյուս աղբյուրների անունները, վորոնք հաստատում կամ հերքում են հեղինակի այս կամ այն միտքը և այլն:

Ահա, իբրև որինակ, բանվորական նկատառումների ձևով մշակած Ստալինի «Լենինի և լենինիզմի» մասին բրոշյուրի IV գլխի սկիզբը: Մենք այստեղ հանդիպում ենք հասարակ և ընդարձակ թեղիների, բարդ պլանի, քաղվածքների և ցիտատների:

I. Պրոլետարիատի դիկտատուրան, իբրև պրոլետարական հեղափոխության գեներ,

1. Պրոլետարական հեղափոխության առաջ դրված է 2 խնդիր՝ դիմադրության խեղդելն ու սոցիալիզմը վերջնական հաղթանակի հասցնելու գործը, վոր կարող են իրագործվել միմյան պրոլետարական դիկտատուրայի միջոցով:

2. Հափշտակած իշխանության ամրապնդումը պրոլետարիատի դիկտատուրան կարող է իրագործել լով՝

ա) Զախմիտելով կալվածատերերի և կապիտալիստների այն դիմադրությունը, վորով նրանք փորձում են վերականգնել կապիտալի իշխանությունը:

բ) Շինարարության կազմակերպումով, համախմբելով բոլոր աշխատավորներին պրոլետարիատի շուրջը և նախապատրաստելով դատակարարների միջնացում:

գ) Կազմակերպելով հեղափոխական բանակ:

Լենին շահագործողների կատաղի պայքարի մասին:
Լենինը ջանքախնայաբար բուրժուազիայի մասին ասում է՝ «Յեթե շահագործողները ջանքախնայաբար են միմյան մի յերկրում (և սա, ի հարկե, տիպիկ դեպք է, վորովհետև մի շարք յերկրների միաժամանակ հեղափոխությունը բացառիկ յերեմիայի է), ապա նրանք (շահագործողները) մնում են դարձյալ կեղեքվողներին ուժեղ» («Պրոլետարական հեղափոխություն»):

Զախմիտված բուրժուազիայի ուժերն են՝
ա) միջազգային կապիտալն ու միջազգային կապերը:

բ) դրամը, շարժական գույքը, կապերը, կառավարման «գաղտնիքները», կրթությունը, բարձր տեխնիկական պերսոնալի հետ մերձ լինելը, գինվորական զործի փորձառությունը:

գ) մանր արդյունաբերությունը կապիտալիզմի սաղմն է:
Լենինը պրոլետարիատի դիկտատուրայի մասին ասում է. Պրոլետարիատի դիկտատուրան—դա մի համառ կռիվ է արյունահեղ և առանց արյունի, բռնի և խաղաղ, ուղղակի ու տնտեսական, մանկավարժական և վարչական կռիվ, վոր մղվում է հին հասարակության ուժերի և տրադիցիաների (ավանդների) դեմ («Մանկական հիվանդություն»):

Պրոլետարիատի դիկտատուրան պատմական մի ամբողջ դարադուրս է, բայց վոչ թե կարճատև մի շրջան:

II. Պրոլետարիատի դիկտատուրան, իբրև բուրժուազիայի վրա սիրով գերիշխանություն:

Իշխանության նվաճումը ուղղափոխությունների և մենչևիկներին հասկացողությամբ:
«Սոցիալիստներին» միմյան բնաբելը շահագործման (ըողարկելու) մի վարագույր է:
Պրոլետարիատի դիկտատուրան կառավարության փոփոխություն չէ, այլ «հեղափոխական մի իշխանություն է, վոր հիմնվում է բուրժուազիայի դեմ գործ դրած բռնություն վրա», նա «բուրժուազիան խեղդելու համար մի մեղենա յե»:
Պրոլետարիատի դիկտատուրայի տարբերությունը մյուս դասակարգերի գերիշխանությունից (մեծամասնության դիկտատուրան փոքրամասնության դեմ) *):

ՄԻ ՔԱՆԻ ԱՂԲՅՈՒՆՆԵՐԻՑ ՔԱՂԱԾ ՆՅՈՒԹԻ ՁԵՒԱՎՈՐՈՒՄԸ:

Ավելի բարդ բնույթ ունի նյութի ձևավորման աշխատանքը, վորը քաղված է մի քանի աղբյուրից: Այստեղ գործածական են հետևյալ տեսակները՝ համախմբող (сводный) պլան, բարդ կոնսպեկտ և համախմբող հուշեր (сводная запись):

Համախմբող պլան: Համախմբող պլանը կազմելու տեխնիկան, ընդհանրապես նույնն է ինչ վոր բարդ պլանին:

Սովորաբար կազմում են յուրաքանչյուր հոդվածից պլանը: Այս պլաններից մեկը, վոր ավելի լրիվ ձևով է ընդգրկում ամբողջ նյութը, մենք հիմնական ենք համարում և մյուս պլաններից նրա մեջ մուծում ենք այն կետերը, վորոնք նրա մեջ չկան: Այս կետերը գետեղում ենք համապատասխան սյունյակների մեջ: Բովանդակությամբ մոտ կետերը ձուլում ենք ի մի, սովորաբար, մի քանի խմբագրական փոփոխություններով և լրացումներով: Մի վորոշ վարժություն ձեռք բերելուց հետո հերիք է լինում կազմել մի հիմնական պլան, վորից հետո վերջինիս մեջ մուծվում են մի ուրիշ ոժանդակ նյութերից կարևոր կետերը:

Ահա նմուշի համար Լենինի «Հոկտեմբերյան հեղափոխության հաղթանակի պատմությունը» հոդվածից 2 հատված («III-րդ Ինտերնացիոնալը և նրա տեղը պատմության մեջ») և Ստալինի «Հոկտեմբերի ուղիներում» գրքից մի հատված:

1. Լենինի հոդվածից մի կտոր (համառոտ):

«Մենք այն պատճառով հեղափոխումք սկսեցինք, նախ, վոր 20-րդ դարի Յեմբուպյի համար անսովոր ցարական միապետության քաղաքական հետամնացությունն առաջ բերեց մասսայի հեղափոխական ուժերի դրոհ: Յերկրորդ, Ռուսաստանի հետամնացությունը յուրատեսակ կերպով ձուլեց բուրժուազիայի դեմ մղվող բանվորական հեղափոխությունը կալվածատերերի դեմ մղվող գյուղացիական հեղափոխության հետ: 17 թվի հոկտեմբերին մենք այստեղից ել սկսեցինք և այսքան հեշտ ել չէինք հաղթել, յեթե այստեղից չսկսեինք: Յորրորդ, 1905 թվի հեղափոխությունը չափազանց շատ բան արեց բանվոր և գյուղացի մասսայի քաղաքական դաստիարակության համար, թե նրանց ավանդադր յեվրոպական սոցիալիզմի վերջին խոսքի հետ ծանոթացնելու, և թե մասսայի հեղափոխական գործունեության տեսակետից: Առանց այս ընդհանուր փորձի, թե 1905 թվի, թե 1917 թվի — բուրժուական ու պրոլետարական հեղափոխություններն անհնարին կլինեին: Չորրորդ, Ռուս-

*) Բանվորական դրոթյան (записи) այս նմուշը վերցրած է «Ռուսաց լեզուն կոմ-համալսարանում» գրքից, հատոր II, 50—51 յերես:

սասանի աշխարհագրական պայմանները թույլ տվին նրան ավելի, քան մյուս յերկրներին, յերկար պաշտպանելու կապիտալիստական հառաջդեմ յերկրների արտաքին զերակուման դեմ: Հինգերորդ, պրոլետարիատի յուրատեսակ վերաբերմունքը դեպի դուրեղացիութիւնը թեթևացրեց բուրժուականից զեպի սոցիալիստական հեղափոխութեան դիմելը, թեթևացրեց նաև դուրդի կիսապրոլետար և աղքատ աշխատավորութեան շերտի վրա քաղաքի պրոլետարիատի ունեցած ազդեցութիւնը: Վեցերորդ, դործադուլային պայքարի յերկարատև փորձն ու պրոլետարական մասսայական շարժման փորձը թեթևացրին պրոլետարիական հեղափոխական կազմակերպութեան այնպիսի յուրահատուկ ձևի ծագումն, ինչպիսին վոր խորհուրդներն են: Այս թվեալումն, ի հարկէ, լրիվ է, բայց սրանով առայժմ կարելի չէ սահմանափակելը»:

2. Ընկ. Ստալինի հաղթածից մի կտոր (համառոտ):

«Արտաքին յերեք հանգամանք վորոշեցին համեմատական չափով այն դուրսութիւնը, վորով պրոլետարական հեղափոխութիւնը Ռուսաստանում ջախջախեց իմպերիալիզմի շեղթանքը և աշխարհով տապալեց բուրժուալիայի իշխանութիւնը»:

Ամենից առաջ, այն հանգամանքը, վոր Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը սկսվեց յերկու հիմնական իմպերիալիստական խմբերի հուսահատական պայքարի շրջանում — անգլո-ֆրանսիական և ամերիկե-գերմանական, յերբ այդ խմբերը, զբաղված մահացու պայքարով, վոչ ժամանակ և վոչ էլ միջոցներ ունեյին լուրջ ուշադրութիւն դարձնելու Հոկտեմբերի հեղափոխութեան դեմ մղվելիք պայքարին:

Այս հանգամանքը խոշոր նշանակութիւն ունեցավ Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան համար, վարովհետև նա հնարավորութիւն էր տալիս այդ հեղափոխութեան ամբողջական և կազմակերպելու իր ուժերը:

Յերկրորդ, այն հանգամանքը, վոր Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը սկսվեց այն ժամանակ, յերբ պատերազմից տառապած և խաղաղութիւն փափաղող աշխատավորութիւնը, իրերի տրամաբանութեամբ, դիմեց պրոլետարական հեղափոխութեան, վորպես պատերազմից, աղաւթիւն միակ միջոցի:

Յերկրորդ, Յեւրոպայի բանվորական կորովի շարժման դուրսութիւնն, Արեւելքում և Արեւմուտքում հեղափոխական տաղանդի հասունացման փաստը, վոր ստեղծվել էր յերկարատև իմպերիալիստական պատերազմի շնորհիւ: Բացի այս արտաքին պայմաններից, Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնն ունեւ իր հաղթանակը դուրացնող մի շարք ներքին բարենպաստ պայմաններ:

Այս պայմաններից ամենից էականը պետք է համարել հետեւյալը՝

I-ին, Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնն իր հետեին ունեւ Ռուսաստանի բանվորական դատարարի մեծագույն մասի ամենաակտիվ աջակցութիւնը:

II-րդ, նա անկասկած ունեւ նաև դուրդացի չքավորութեան, հողի և խաղաղութեան կարոտ զինվորների մեծագույն մասի պաշտպանութիւնը:

III-րդ, նա, իրեն առաջնորդող ուժ գլուխ ունեւ այնպիսի փորձառու կուսակցութիւն, ինչպիսին մեծամասնականների կուսակցութիւնն էր, վորն ուժեղ էր վոչ միայն իր փորձով և տարիներով մշակված կարգապահութեամբ (դիցիպլինայով), այլև աշխատավորութեան հետ ունեցած խոշորագույն կապերով:

IV-րդ, Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնն իր առաջ ունեւ այնպիսի համեմատական չափով հեշտ հաղթելի թշնամիներ, ինչպիսիք են, դիցուք, քիչ թե շատ թույլ ուսական բուրժուազիան, գյուղացիական աղստամբութիւններով վերջնականապես կազմալուծված կալվածատերերի դասակարգը և պատերազմի ընթացքում բոլորովին անանկացած համաձայնողական կուսակցութիւնները (փոքրամասնականների և սոցիալիստ-հեղափոխականների):

V-րդ, նա իր արամադրութեան տակ ունեւ ահադին տարածութիւններ, որ նա կարող էր ազատորեն մանյովր անել, նահանջել, յերբ այդ պահանջվում էր, շունչ առնել, ժողովել իր ուժերը և այլն:

VI-րդ, Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը, հակահեղափոխութեան դեմ պայքար մղելիս, կարող էր հուս դնել յերկրում ունեցած միւլերների բաղկանաչափ պաշարի, փառելիքի և հում նյութի աղբյուրների վրա:

Յերկու հողվածների պլանն ևս կազմելով, մենք տեսնում ենք, վոր ընկ. Ստալինի հողվածը ծավալով ընդարձակ է, վորովհետև նա խոսում է Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան հաղթանակի վոչ միայն ներքին, այլ և արտաքին պատճառների մասին, վորոնց մասին Լենինը լուում է:

Ուստի այդ հողվածն ընդունենք իրեն հիմնական և տեսնենք, թե վերջինիս ինչ կարելի չէ ավելացնել Լենինի հողվածից: Պլանի առաջին խոշոր մասը, ինչպես տեսնում ենք մնում է անփոփոխ: Սակայն յերկրորդ մասի մեջ

(«Ներքին պատճառներ») պետք է մուծել մի շարք նոր կետեր, վորոնք բացակայում են ընկեր Ստալինի հողվածի մեջ, այն է ցարական իմպերիալիստական հետամնացութիւնը, 1905 թվի հեղափոխութեան դասերը, Յեւրոպայի բանվորական շարժման փորձի յուրացումը: Ինչ վերաբերում է մյուս կետերին, ապա նրանք կամ ամբողջովին զուգադիպում են (որինակ, Ռուսաստանի բարենպաստ աշխարհագրական պայմանները), կամ թե ըստ էյութեան միեւնոյն մտքին տալիս են տարբեր ձևավորում: Այսպես, որինակ, ընկ. Ստալինը ցույց է տալիս, վոր հեղափոխութեան անկասկած պաշտպանութիւն է գտել չքավոր գյուղացիութեան կողմից, իսկ Լենինը խոսում է քաղաքի պրոլետարների՝ գյուղի կիսապրոլետարիատի վրա ունեցած ազդեցութեան մասին և այլն:

Ի վերջո մենք կստանանք հետեյալ համախմբած պլանը.

I. Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան հաղթանակի արտաքին պատճառները.

1) Իմպերիալիստական յերկու խմբերի (անգլո-ֆրանսիական և ամերիկե-գերմանական) որհասական պայքարը:

2) Աշխատավոր մասսայի խաղաղութեան ծարավը և այն դիտակցութիւնը, թե պատերազմից դուրս պալու միակ յեղը պրոլետ-հեղափոխութիւնն է:

3) Բանվորական կորովի շարժումը Յեւրոպայում և հեղափոխական տաղանդի հասունացումը Արեւմուտքում (U):

II Ներքին պատճառները.

1) Ցարական Ռուսաստանի քաղաքական հետամնացութիւնը,

ա) վորը մասսայի հեղափոխական զորհին տվավ անսովոր թափ (I):

բ) վորը բուրժուազիայի դեմ ուղղված պրոլետարական հեղափոխութեան հետ (U):

ց) կալվածատերերի դեմ մղվող գյուղացիական հեղափոխութեան հետ (U):

2) Դաղաքի պրոլետարիատի և գյուղի կիսապրոլետարիատի սեղմ կապը և այստեղից բխող գյուղացիական մասսայի և զինվորների կողմից հեղափոխութեան պաշտպանութիւնը (I և U):

3) 1905 թվի հեղափոխութեան իրեն ընդհանուր փորձ (I):

4) Յեւրոպական բանվորական շարժման փորձի յուրացումը (I):

5) Կուսակցութեան ղեկավարող դերը (U):

6) Մանյովրի ազատութիւն տվող աշխարհագրական բարենպաստ պայմանները (I և U):

7) Միւլերների, փառելիքի և հում նյութի աղբյուրների առատութիւնը (U)

Ի հարկէ հնարավոր է նաև պլանի մասերի և այլ հաջորդականութիւն:

Այստեղ էականը մենակ այն է, վոր պլանի յուրաքանչյուր կետ, յուրաքանչյուր մասը, վորքան կարելի չէ, սերտ ներքին կապ ունենա թե նախընթաց և թե հետագա կետերի հետ:

ԲԱՐԴ ԿՈՆՍՊԵԿՏ

Յերբ մենք ունենք միեւնոյն հարցին նվիրված և փոխադարձաբար իրար լրացնող մի շարք հողվածներ, մենք կարիք չունենք յուրաքանչյուր հողվածի կոնսպեկտ կազմելու համար ժամանակ վատնելը, վորովհետև նրանց մեջ անխուսափելիորեն կհանդիպեն կրկնութիւններ—միատեսակ մտքեր, միատեսակ որինակներ և այլն:

Ուստի ավելի հարմար է բարդ կոնսպեկտ կազմել, հիմք ընդունելով հողվածներից այն, վորը ըստ բովանդակութեան կենտրոնական է, մյուս հողվածներից հավելելով լրացուցիչ մտքերն, որինակներն ու բացատրութիւններն այնպես, ինչպես վոր մենք վարկեցինք քիչ առաջ համախմբող պլանը կազմելիս, ցույց տալով ծանոթութեան մեջ կամ փակադժում, թե պլանը հատվածը վոր հեղինակին է պատկանում և այնել, վոր հատվածից է վերցրած: Հակառակ դեպքում մենք կարող ենք մի հեղինակի մտքերը վերագրել մյուսին: Այն դեպքում, յերբ մենք զործ ունենք այս կամ այն

հարցի մասին հսկողի հայացքներ պարունակող հոգվածների հետ, կենսապետը այս կերպ է կառուցվում. նախ դատում են այն ընդհանուրը, ինչ վոր ունեն բոլոր հեղինակները, իսկ հետո, կարելի է չափով, սխտեմատիկորեն, կետերով, ցույց է տրվում, ինչ բանի մեջ են հեղինակները իրար հակասում: Վերջում կոնսպեկտ կազմողը կարող է, հաշվառելի դիմելով, անել իր սեփական յեղրակացությունները: Այս ձևի կոնսպեկտն արդեն չի լինի նյութի հասարակ ձևակերպում, այլ վորոչ չափով նյութի ինքնուրույն մշակում կլինի, վորը նմանում է ռեֆերատի:

ՀԱՄԱԽՄԲՈՂ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐԱԿԱՆ ԳՐԱՌՈՒՄՆԵՐ

(Свободная рабочая запись).

Յերբ նյութը առատ ու բազմադան է, համախմբող աշխատավորական դրառումը կարգացված նյութի արձանագրման և ձևակերպության ամենից հարմար ձևն է, վորովհետև աշխատողին մեծ ազատություն է տալիս իրոք ընտրելու այն ձևը, վորը տված նյութը մշակելու համար ամենահարմարն է:

Հիմնական հոգվածները կարող են տրվել կոնսպեկտի կամ թեզիսի ձևով, յերկրորդականներինը՝ պլանի ձևով, յերբեմն ուղղակի վերնագրերի ձևով: Յերբեմն ել դուցե նրանցից ստիպված կլինեք մի քանի քաղվածք առնել կամ կոհսմանափակվեք կարճ հիշելով նրանց բովանդակությունը (2—3 տողով):

Աշխատավորական դրառման ձևի մասին վորոչ կանոններ չկան և չեն ել կարող լինել: Այստեղ ամեն ինչ կախված է, թե՛ մշակելիք նյութից և թե՛ աշխատողից, ինչպես և այն նպատակից, վորին նա ձգտում է:

Այդ պատճառով տարբեր անձանց ձեռքով կատարած միևնույն նյութի բանավորական (աշխատավորական) դրառումը կարող են իրարից խտորեն տարբերվել, չնայելով դրան՝ նրանցից յուրաքանչյուրը կարող է ծառայել իր նպատակին:

ՄԻՄԻԱՅՆ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ԳՐԲԵՐԻ ԳՐԱՌՄԱՆ ՏԵԽՆԻԿԱՆ

Մինչև այժմ այս հոգվածում խոսվում եր բացառապես այն գրքերի մասին, վորոնք մենք շատ թե՛ քիչ հիմնովին մշակում ենք: Պարզ է, վոր վոր ամեն կերպացվող գրքը այդպիսի մշակության ենք յենթարկում մենք: Դրա համար վոր մեր ուժը կպատի և վոր ել ժամանակը կրավի, մինչդեռ ցանկալի յե, վոր ընթերցած գրքերից ամեն մեկը (ծայրահեղ դեպքում դոնե գիտական կամ քաղաքական բովանդակությամբ) իրենից դեթ մի վորևէ հետք թողնի մեր բանավորական գրություններում: Մեզնից յուրաքանչյուրը իր դառը վորձից գիտե, թե վորքան ժամանակ է դուր տեղը վատնվում նյութի վորոնման համար: Հաճախ հիշում ես, թե ինչ վոր մի տեղ կարդացել ես քեզ ներկայիս ծայր աստիճանի անհրաժեշտ մի միտք կամ տեղեկատու նյութ, սակայն մոռացել ես, թե նա վորտեղ է գտնվում: Յերբեմն հիշում ես գրքի վերնագիրը, իսկ հեղինակի ազգը մոռացել ես, կամ ընդհակառակը հիշում ես (հաճախ աղավաղված ձևով) գրողի ազգը, բայց չես հիշում նրա վոր յերկի մեջն է այդ մասին խոսվում: Այս բանի դեմ կարելի յե մաքառել, յեթե պարբերաբար գրի առնեք (հուշագրեք) ձեր բոլոր կարդացած գրքերը: Այս հուշագրման ձևերը չափազանց պարզ են, բայց տալիս են մեծ արդյունք, մանավանդ յեթե այս դեպքում մենք դիմում ենք հուշագրման քարտային մեթոդին, վորը ներկայիս ճանաչվում է ընդհանուր վկայությամբ ամենից նպատակահարմարը: Նրա ելությունը շատ պարզ է: Ամեն մի կարդացած գրքի համար մենք կազմում ենք առանձին քարտ, վորի վրա նշանակում ենք.

1) գրքի անունը ստույգ ու մանրամասն (հեղինակի ազգը և անվան սկզբնատառերը, գրքի լրիվ անունը, հրատարակության անունն ու տեղը, հրատարակչությունը և գրքի դինը, 2) Գրքի կարճառոտ բովանդակությունը (ժամանակ տնտեսելու համար կարելի յե ուղղակի արտագրել յուրաքանչյուր գրքի վերջում գետեղված գլուխների վերնագիրը), 3) գրքի սեփական դնահատումը մի քանի խոսքով և 4) գրքի ընթերցման ժամանակը:

Այս ձևի հուշագրումը խլում է ընդհանարապես 5—10 րոպեյից վոր ալելի, մինչդեռ մեղ այնքան անհրաժեշտ արձանագրումն արդեն կատարած ենք լինում:

Այն դեպքերում, յերբ մենք կազմում ենք «համառոտ ցանկ», վորի մասին մենք արդեն խոսել ենք այս հոգվածի սկզբին, մենք այդ կարող ենք գետեղել քարտի հետևին: Այստեղ մենք կարող ենք գետեղել նաև այն քաղվածքները, յեթե նրանց քանակը այնքան ել մեծ չի, կարող ենք գրել նույն տեղում նաև հասարակ պլանն ու հասարակ թեզիսները: Յեթե դրանք չեն գետեղվում քարտի հետևին, ապա շարունակությունը կարելի յե գրել մյուս քարտի վրա, վորից հետո յերկու քարտն ել պետք է միացնել: Այլ դեպքերում, յերբ արտագրելիք նյութը ծավալով բավականի մեծ է, հարմար է տևարի մեջ գրել:

2001

0021327

7913

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0021327

